
BOEKBESPREKING

Dr J. P. A. MEKKES, „*De Beteekenis van het subject in de moderne waarde-philosophie onder het licht der Wetsidee*. Rede bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar aan 's Rijks Universiteit te Leiden vanwege de Stichting Bijzondere Leerstoelen voor Calvinistische Wijsbegeerte aan openbare universiteiten en hogescholen. Univers. Pers, eLiden, 1949, 93 blz.

De rede, waarmede Dr J. P. A. MEKKES zijn bovenvermeld ambt aan de Leidse Universiteit heeft aanvaard, mag in den vollen zin des woords een program worden genoemd. Zij levert een diep doordachte critiek op de moderne waarde-filosofie naar de methode, die door de Wijsbegeerte der Wetsidee voor het wetenschappelijk gesprek tussen de door verschillende uitgangspunten beheerste filosofische stromingen is ingevoerd. Tegenover deze critische methode, die ieder denken van zijn eigen boven-theoretische voor-onderstellingen uit tracht te interpreteren en daarbij doordringt tot den diepsten wortel daarvan, die den verdediger van de autonomie der wetenschap vaak zelf verborgen was, kan niemand zich over onrecht beklagen. Want zij is de enig mogelijke weg om den gecritiseerden gedachtengang ten volle recht te doen wedervaren en zij moet den principiëlen tegenstander tot zelf-critiek dwingen, waar zij hem den diepsten oorsprong zijner theoretische antinomieën blootlegt.

Na een korte inleiding onderwerpt Dr MEKKES achtereenvolgens de opvatting van het subject in de waardefilosofieën van HEINRICH RICKERT, MAX SCHELER, KARL JASPERS en NICOLAI HARTMANN aan zulk een immanente „transcendentale” critiek, om tenslotte de betekenis van de Calvinistische wetsidee voor de axiologische problemen¹⁾ uiteen te zetten. Uitgebreide aantekeningen, bij de rede gevoegd, adstrueren het in den tekst betoogde met vele bronnenplaatsen en leggen getuigenis af van de grote belezenheid van den schrijver. In een rustige ontleding worden de innerlijke antinomieën der vier besproken waarde-filosofieën in het licht gesteld met volledige erkenning van de belangrijke waarheidsmomenten daarin. En deze rede vertoont een seigneurale stijl, die tegenover de vaak onverkwikkelijke geladenheid van wijsgerige polemieken weldadig aandoet.

De Calvinistische wijsbegeerte heeft in Dr MEKKES aan de Leidse Universiteit een begaafden en geïnspireerden pleitbezorger gevonden. Hij zal de boodschap, die deze wijsbegeerte voor de moderne wetenschap bevat, nl. dat de christelijke religie innerlijk reformerend in het weten-

¹⁾ Problemen der (filosofische) waarden-leer.

schappelijk denken heeft te werken, met groten ernst en geloofskracht onder onze aan de Leidse Universiteit studerende jeugd brengen. En daarvoor kunnen wij — de geestelijke situatie van deze jeugd kennende — God danken.

DOOYEWEERD

Mr J. A. DE WILDE en C. SMEENK, *Het volk ten baat; de geschiedenis van de A.R.-partij*. Groningen, 1949.

De kennisneming van de tweede aflevering van dit werk (men zie over de eerste het Octoberno van A.R.S.) bevestigt den gunstigen indruk, dien de eerste wekte. In deze aflevering wordt het overzicht van den schoolstrijd voltooid en worden enkele andere belangrijke vraagstukken, die in de politiek van het derde kwart der vorige eeuw een rol speelden, in vogelvlucht geschetst: kiesrecht, Aprilbeweging, Armenwet, het koloniale vraagstuk, de losmaking der antirevolutionairen van de conservatieven. Daarna wordt het eerste hoofdstuk besloten met een schets van het optreden van Dr KUYPER, van zijn relatie met GROEN VAN PRINSTERER, en van de oprichting der georganiseerde Antirevolutionaire partij.

In het tweede hoofdstuk behandelen de schrijvers vervolgens de periode van 1878 tot 1901, onder den titel: Van strijd en overwinning.

De geschiedenis der totstandkoming van het program van beginselen, besloten door de aanvaarding ter eerste deputaten-vergadering in 1879, en de stand der A.R. pers in die dagen worden geschetst. Daarna wordt een en ander medegedeeld over het optreden der A.R. Kamerfractie in de jaren tachtig. De kiemen voor de latere splitsing blijken toen reeds aanwezig te zijn geweest: zo was Dr KUYPER het geheel niet eens met LOHMAN's optreden bij de discussies over het nieuwe Wetboek van Strafrecht.

Dat er ver-gaand verschil van gevoelen bestond over het vermaarde artikel in het program van beginselen over het geoorloofde van het stemmen tegen begrotingen, leren de blzz. 83 en 89. LOHMAN keurde in deze jaren zelfs het stemmen tegen een gehele begroting om redenen *in de cijfers* gelegen af ¹⁾. Maar in het program van beginselen moest in het overleg over het ontwerp, dat KUYPER daarvoor had gemaakt, aan de afkeuring van het verwerpen van begrotingen om redenen *daarbuiten* gelegen, daaraan zelfs nog worden toegevoegd: tenzij in zeer buitengewone omstandigheden! Dat is dus wel nagenoeg het tegengestelde van LOHMAN's opvatting!

Het zou — zeker ook nu sommiger kritiek er heden ten dage op uit is, de eerste artikelen van het program van beginselen uitsluitend te

¹⁾ De schrijvers doelen hier vermoedelijk op LOHMAN's artikel in de aflevering van November 1880 van de *Bijdragen tot de kennis van het Staats-, provinciaal en gemeenterecht in Nederland*, waarin hij stelt, dat „het verwerpen eener landsbegroting, welker onderdeelen alle zijn goedgekeurd (eventueel met gebruikmaking van haar recht van amendement door de Tweede Kamer; G.), (strijdt) met het gezond verstand, wanneer dit geschiedt om de *cijfers in de begroting*, en met gezonde beginselen van Staatsrecht wanneer zij geschiedt om redenen *daar buiten* gelegen...”